

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE

Klasa: UP-I^o 612-08/07-06/0032

Urbroj.: 532-04-01-1/4-07-2

Zagreb, 02. svibnja 2007.

Reçu CLT / CIH / ITH	
Le	10 JAN. 2011
N ^o	4329

Ministarstvo kulture na temelju članka 12. stavak 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", broj 69/99, 151/03 i 157/03) i članka 9. stavka 1. Pravilnika o Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske ("Narodne novine", broj 37/01) donosi

R J E Š E N J E

1.

Utvrđuje se da **Bećarac – tradicijski vokalno–instrumentalni napjev poznat na području Slavonije, Baranje i Srijema**, ima svojstvo kulturnog dobra.

2.

Za kulturno dobro iz točke 1. ovog rješenja utvrđuje se slijedeći sustav mjera zaštite:

- osigurati dostupnost dobra javnosti;
- poticati sudjelovanje zajednice i grupa koje baštine dobro u identificiranju, definiranju, izvođenju i prenošenju dobra;
- popularizirati i promovirati kulturno dobro održavanjem izložbi, stručnih skupova, smotri folklor, festivala, koncerata, putem elektroničkih medija, audio i video zapisa i na drugi način;
- poticati prenošenje i njegovanje kulturnog dobra u izvornim i drugim sredinama;
- educirati stručni kadar za prenošenje znanja i vještina putem seminara, radionica, formalnog i neformalnog obrazovanja;
- nastaviti sa istraživanjem dobra, primjerenim dokumentiranjem u svim vidovima i načinima suvremenog bilježenja, te stručnim i znanstvenim vrednovanjem;
- štiti dobro prepoznajući procese globalizacije i društvene transformacije, kako bi se izbjegla opasnost nestajanja ili uništenja.

Nositelji dobra dužni su provoditi mjere zaštite radi njegovog očuvanja, sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i svim propisima koji se odnose na kulturna dobra, pridržavajući se njegove povijesno-tradicijske matrice i pojavnosti.

3.

Kulturno dobro iz točke 1. upisat će se u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske - Listu zaštićenih kulturnih dobara.

4.

Žalba ne odgaga izvršenje ovog rješenja.

O b r a z l o Ź e n j e

Bećarac je vokalni odnosno vokalno – instrumentalni napjev popularan na području Slavonije, Baranje i Srijema. Veselog je i vedrog teksta, najčešće prožet alegorijama i metaforama. Naziv potječe od turske riječi *bekar*, koja u hrvatskoj jezičnoj uporabi (*bećar*) označava mladog neženju, momka, samca, *lolu*, *bekriju*, veseljaka sklonog raskalašenom životu, jelu, piću i ženama. Pjevao se najviše na svadbama i u drugim prigodama kada se narod okupljao na veselje.

Bećarac je deseteračka glazbena vrsta u kojoj se na određeni melodijski obrazac i njegove brojne inačice pjevaju po sadržaju veoma različiti deseterački dvostihovi, najčešće ljubavni i metaforično erotski; hvale se vlastite vrline, ljepota, sposobnosti, imovno stanje, izruguju se neistomišljenici i suparnici, prkosi se i inati.

U bećarcu se obično „natpjeavaju“ dva ili više vodećih pjevača koje prati skupno pjevanje i svirka narodnih glazbala, nekoć gajdi i tambure samice, a potom tamburaških sastava ili mješovitih sastava s violinom, harmonikom i tamburama. Bećarac se obično izvodi tako da prvi stih ili dio stiha, koji tvori određenu smisaonu tezu, otpjeva jedan pjevač, a potom mu se pridruže ostali pjevači. Drugi je stih najčešće humorna antiteza prvom stihu, a pjevaju ga obično svi pjevači. Stihovi se često smišljaju tijekom same izvedbe, tematizirajući nazočne pojedince, zbivanja i kontekst u kojem se izvedba odvija. Cijene se pjevači koji imaju dobru dikciju i jak glas, koji dobro poznaju repertoar starih i novih deseteračkih dvostihova te koji su dosjetljivi, spretni i brzi u oblikovanju novih dvostihova.

Za razliku od drugih tradicijskih slavonskih pjesama na deseteračke stihove (svatovci, drumarci, pokladarci i drugi), koje se izvode bez sviračke pratnje, bećarac se redovito izvodi uz instrumentalnu pratnju; bez svirke se pjeva samo iznimno, to jest kada nema svirača.

Naziv bećarac novijeg je datuma jer se u starijim pisanim izvorima tradicijske glazbe ne spominje. Franjo Ksaver Kuhač (1834.-1911.) ne upotrebljava taj termin, a Josip Lovretić (1865.-1948.) bilježi noćno muško pjevanje koje bi moglo biti izvorište današnjeg bećarca. Luka Lukić (1875.-1956.) u svojim notnim zbirkama ima primjera koji pripadaju glazbenom obliku bećarca, no ne naziva ih bećarcima; tek 1951. godine spominje „bećarske i pijančeve“ pjesme. Naziv *bećarac* javlja se na početku 1950-ih godina u rukopisnim zbirkama Slavka Jankovića (1896.-1971.). U prvom svesku svojih *Šokačkih pismica* (1967.) napominje da bećarci „označuju samo vrstu napjeva, a ne pjesme (riječi)“. Polazeći od verbalne sastavnice, Mladen Leskovac (1958.) je „najkraću narodnu pjesmu“ nazvao upravo bećarcem, sumirajući tim terminom i sve *svatovce*, *drumarce*, *bušarce* i kolske napjeve. Vinko Žganec (1962.) utvrdio je da je bećarac prije svega glazbeni oblik specifičnih značajki, tj. naziv za melodiju na koju se pjevaju deseterački stihovi, te da se bećarac upravo svojim napjevom razlikuje od ostalih deseteračkih pjesama. Naila Ceribašić (1994.) izdvaja bećarac „kao ključni simbol tradicijske slavonske glazbene prakse, simbol vrednota i simbol identiteta ljudske skupine koja ga izvodi i kojoj se izvodi“.

Tekst bećarca oblikovan je u formi deseteračkog dvostih, kojem se na početku prvog glazbenog retka mogu pridodati uzvici *ej* ili *oj*. Deseterački dvostih je poseban verbalni žanr i osnovna jedinica bećarca:

*Ljubi diko, ljubiti je lipo,
uvik sladi nikad ne dosadi.*

Poneki napjev ima deseterački trostih:

*Udat ću se i udat se lako,
al je bolje živjeti ovako,
al je bolje živjet bez nevolje.*

Luka Lukić u svojim zapisima ima više trostihova koje zove „pjesme u tri reda“, kao i četiri deseteračka stiha koje naziva „pjesme u četiri reda“. Dvostihovi se mogu okupljati oko istih motiva u veće cjeline, ali one nisu čvrste, pa se neki dvostihovi mogu izostavljati ili se postojećim dodavati novi. Poanta deseteračkih pjesama je u njihovim stihovima, na istu ih se melodiju može ponavljati bezbroj, a fundus im je gotovo neiscrpan.

Bećarac ima slijedeći osnovni ritmički oblik (Vinko Žganec) ili metroritamski tip (današnji termin):

On može biti variran punktiranim notama, a zapisan je u najvećem broju primjera sa četvrtinom kao jedinicom mjere. Bećarac ima za slavonsku narodnu pjesmu neuobičajeno veliki ambitus, pa se današnji njegov napjev kreće u intervalu septime, oktave i none. Starije inačice bećarca imaju manji tonski opseg, kao i *ženski bećarac* kojeg čine tonovi dijatonskog pentakorda i heksakorda. Slično je i kod nekih podvrsta koje nazivaju *starački bećarac*, *svatovski bećarac* i *povratni bećarac* kod kojeg se svaki stih ponavlja u inverziji:

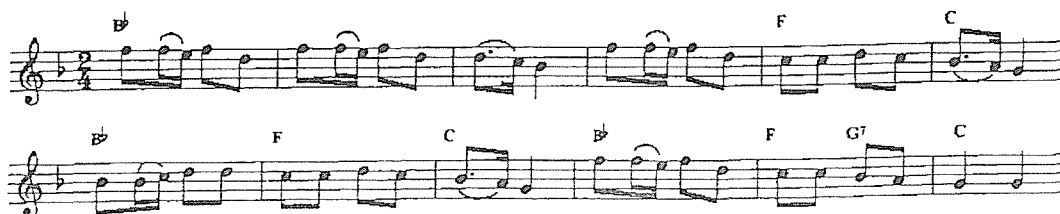
*Štrikan jankel, đakovačka šara,
Đakovačka šara, štrikan jankel.*

Kao i ostale slavonske narodne pjesme, bećarac se pjeva u dvoglasju, povremeno u troglasju, s paralelnim tercama i/ili bordunskom pratnjom te završecima u dvoglasju čiste kvinte, kojoj u kadenci prethodi interval kvarte. Riječ je o tzv. *pjevanju na bas*. Neke današnje folklorne skupine u interval kvinte umeću tercu, pa na kraju zazvuči troglasni durski akord. Pjesmu vodi jedan pjevač koji ima slobodu ornamentiranja osnovne melodijske linije, manjih varijacija, upotrebu glissanda, legata i kraćih melizama.

Sviračka se pratnja danas izvodi na glazbalima temperirane ugodbe, tamburama, s harmonikom ili bez nje, a svirači tretiraju bećarac kao dursku melodiju, koju tako i nazivaju. Redovito slijede čvrstu shemu akordičke i basove pratnje: započinju akordom i basom na subdominanti, čemu naizmjenično slijede durski akordi na tonici i dominantni, sa završnim akordom na dominantni kojemu prethodi septakord dominantine dominante.

Upisana šifriranim akordima ta pratnja izgleda ovako (Bećara iz Bizovca prema zapisu Duška Topića):

Bećarac iz Bizovca
Zapis: Duško Topić

Ukratko, suvremena hrvatska etnomuzikologija definira bećarac kao glazbenu vrstu koja se može označiti i kao glazbeni oblik sljedećih značajki: osnova tonskog niza *g-a-b*, gore naznačeni metroritamski tip, četverodijelna melostrofa te završetak prvog glazbenog retka na tonu *b1*, a preostala tri retka na tonu *g1*.

Bećarac je danas opstao na glazbenoj i kulturnoj sceni u programima folklornih društava te na smotrama folkloru kao neizostavnom dijelu današnje tradicijske kulture Slavonije, Baranje i Srijema. Na repertoaru je svatovskih sviračkih sastava, pretežito tamburaških. Na svadbama se bećarac izvodi i kao nadomjestak za stare obredne pjesme, kao i u svadbenim povorkama, gdje je gotovo jedina pratnja svatovskom mimohodu. Atraktivnost bećarca i efekt njegovih deseteračkih stihova uočili su i estradni glazbenici, a našao je svoje mjesto u medijskom prostoru radija i televizije te u diskografskoj produkciji.

Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu Ministarstva kulture na sjednici 08. ožujka 2007. godine razmatralo je prijedloge Društva za promicanje kulturne baštine „Šokadija” i Konzervatorskog odjela u Požegi Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture te je ocijenilo da Bećarac – tradicijski vokalno-instrumentalni napjev koji se izvodi naročito na području Slavonije, Baranje i Srijema ima svojstvo nematerijalnog kulturnog dobra kako to definira Zakon o zaštiti i očuvanju kulturne baštine u članku 9., stavak 1., alineja 2.

Na osnovu predočene dokumentacije i iznesenih činjenica, a prema preporuci Povjerenstva za nematerijalnu kulturnu baštinu, Stručno povjerenstvo za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra, imenovano rješenjem Klasa: 612-08/02-01/234, Urbroj: 532-10-1/1-02-20 od 2. travnja 2002., na osnovu članka 5. Pravilnika o Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske, na sjednici održanoj 02. svibnja 2007. utvrdilo je da **Bećarac – tradicijski vokalno-instrumentalni napjev poznat na području Slavonije, Baranje i Srijema**, ima svojstvo kulturnog dobra u smislu članka 9. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara te se sukladno članku 12. stavak 4. istog Zakona određuje upis u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara.

Sukladno članku 12. stavka 4. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, točkom 2. izreke ovog rješenja određen je sustav mjera zaštite, a točkom 3. izreke i obveza upisa predmetnog kulturnog dobra u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara.

Sukladno članku 12. stavka 5. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, žalba protiv ovog rješenja ne zadržava njegovo izvršenje.

Iz navedenih razloga riješeno je kao u izreci.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovog rješenja može se izjaviti žalba ministru kulture u roku od 15 dana od dana primitka ovoga rješenja. Žalba se predaje ovoj Upravi neposredno ili poštom, preporučeno, a može se izjaviti i u zapisnik. Na žalbu se sukladno članku 7. stavak 1. točka 19. Zakona o upravnim pritojbama ("Narodne novine" broj 8/96, 77/96, 131/97, 68/98, 66/99, 145/99, 116/00 i 163/03) ne plaća upravna pristojba.

Dostaviti:

1. Šokadija-Zagreb“ – Društvo za promicanje hrvatske kulture i baštine, Trnjanska 5c, 10000 Zagreb (s povratnicom)
2. Institut za etnologiju i folkloristiku, Šubićeva 42, 10000 Zagreb
3. Brodsko-posavska županija, Petra Krešimira IV. br. 1, 35000 Slavonski Brod (s povratnicom)
4. Osječko-baranjska županija, Trg Ante Starčevića 2, 31000 Osijek (s povratnicom)
5. Požeško-slavonska županija, Županijska 7, 34000 Požega (s povratnicom)
6. Virovitičko-podravsko županija, Trg Ljudevita Patačića 1, 33000 Virovitica (s povratnicom)
7. Vukovarsko-srijemska županija, Sajmište 1, 32000 Vukovar (s povratnicom)
8. Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine
 - Konzervatorski odjel u Osijeku, Kuhačeva 28, 31000 Osijek
 - Konzervatorski odjel u Požegi, Trg Matka Peića 3, 34000 Požega
 - Konzervatorski odjel u Slavonskom Brodu, Starčevićeva 43, 35000 Slavonski Brod
 - Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, ovdje
 - Pismohrana, ovdje